

SÚBEH ZMLUVNEJ POKUTY A ÚROKU Z OMEŠKANIA

PARALLEL OF STIPULATED DAMAGES AND LATE PAYMENT INTEREST

Viktor HROMADA

JUDr. Viktor Hromada

Inštitút fyzioterapie, balneológie a liečebnej rehabilitácie UCM Trnava

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá problematikou súbehu zabezpečovacieho prostriedku a príslušenstva pohľadávky. Zmluvná pokuta je jedným z právnych inštitútov, ktorý sa čoraz viacej využíva vo všetkých najbežnejších zmluvných typoch, či už podľa predpisov Občianskeho alebo Obchodného práva. Vzhľadom k tomu, že sa úrok z omeškania na rozdiel od zmluvnej pokuty v zmluvných typoch nemusí uvádzať a platí *de iure*, mal by každý (dlžník) vedieť, že v prípade ak splní svoj záväzok zo zmluvy oneskorene, môže od neho druhá zmluvná strana (veriteľ) požadovať nielen percentuálne alebo inak dohodnutú zmluvnú pokutu, ale i zákonný úrok z omeškania a to i bez upozornenia.

Kľúčové slová

Zmluvná pokuta. Úrok z omeškania. Zmluva. Obchodná zmluva. Zabezpečovací prostriedok.

Abstract

The paper deals with the issue of overlapping security device and accessory claims. The contractual penalty is one of the legal institutions, which are increasingly used in all the most common types of contract, whether under legislation civil or commercial law. Given that interest for late payment as opposed to a contractual penalty in contract types does not indicate a true *de jure*, should any (debtor) to know that if it meeting its obligation under the contract late can from him the other Contracting Party (creditor) require only a percentage or otherwise agreed contractual penalty, as well as the statutory interest on late payments and even without notice.

Keywords

Contractual penalty. Interest on late payments. Contract. Business agreement. Security device.

Skratky

OZ – Občiansky zákonník, OBZ – Obchodný zákonník

Zabezpečovacie prostriedky by v obchodných zmluvách mali plniť funkciu preventívnu, zabezpečovaciú a uhradzovaciú. Pri všetkých zabezpečovacích prostriedkoch nie je však rovnaká intenzita posilňovania hmotnoprávneho alebo procesnoprávneho postavenia veriteľa a už vonkoncom nie je rovnaký stupeň istoty, že pohľadávka veriteľa bude naozaj uspokojená. Rozdielnosti sú najmä v efektívnosti jednotlivých zabezpečovacích prostriedkov dosiahnuť konečný cieľ zabezpečenia, v závislosti od možnosti ich pôsobenia buď vo všetkých, alebo iba v niektorých štádiách trvania hlavného záväzku i od toho, ako rýchlo umožňuje zvolený zabezpečovací prostriedok súdnou alebo mimosúdnou cestou zhodnotiť predmet zabezpečovacieho vzťahu, a tým realizovať pohľadávku (Lazar, J. 2002).

K zabezpečovacím prostriedkom radíme najmä záložné právo, zabezpečenie záväzkov prevodom práva, zádržné právo, výhrada vlastníctva, ručenie, banková záruka, zabezpečenie práva postúpením pohľadávky, zmenka a dokumentárny akreditív, dohoda o zrážkach zo mzdy a iných príjmov, zmluvná pokuta a iné.

V bežnej praxi (kúpna zmluva, zmluva o dielo) sa pri zmluvných typoch najčastejšie stretávame so zmluvnou pokutou, ktorá je in genere upravená v § 544 a nasl. OZ, kým OBZ upravuje v § 300 a nasl. zmluvnú pokutu osobitne a to tak, že ak si zmluvné strany dojednávajú pre prípad porušenia zmluvnej povinnosti zmluvnú pokutu, je účastník, ktorý túto povinnosť poruší, zaviazaný pokutu zaplatiť, aj keď oprávnenému účastníkovi porušením povinnosti nevznikne škoda. Všeobecne platí, že zmluvná pokuta musí byť dojednaná písomne a musí byť tiež dojednaná aj jej výška (alebo spôsob jej určenia), inak je neplatná.

V zmysle § 300 OBZ nemajú vplyv na povinnosť platiť zmluvnú pokutu ani okolnosti vylučujúce zodpovednosť teda prekážky, ktoré nastanú nezávisle od vôle povinnej strany a bránia jej v splnení jej povinnosti, ak nemožno rozumne predpokladať, že by povinná strana túto prekážku alebo jej následky odvrátila alebo prekonala, a ďalej, že by v čase vzniku záväzku túto prekážku predvídala. V praxi si väčšinou zmluvné strany definujú okolnosti vylučujúce zodpovednosť zmluvným ustanovením o tzv. vyššej moci. V obchodnej zmluve môže byť takéto ustanovenie upravené napr. - V prípade vyššej moci sú zmluvné strany

oslobodené od zodpovednosti za čiastočné alebo úplné nesplnenie zmluvných záväzkov. Za vyššiu moc sa považujú tie okolnosti, ktoré vznikli po uzatvorení zmluvy v dôsledku zmluvnými stranami nepredvídateľných udalostí mimoriadnej povahy, ktoré majú bezprostredný vplyv na plnenie predmetu zmluvy: vojna, požiar, výbuch, zemetrasenie, záplava, víchrica, povstanie, občianska vojna. Zmeny ekonomického, finančného a menového charakteru a bežného obchodného rizika nie sú považované za vyššiu moc.

Zmluvná pokuta by mala byť v každej obchodnej zmluve primeraná zabezpečovaciemu záväzku. Neprimerane vysokú zmluvnú pokutu môže súd znížiť s prihliadnutím na hodnotu a význam zabezpečovanej povinnosti, a to až do výšky škody, ktorá vznikla do doby súdneho rozhodnutia porušením zmluvnej povinnosti, na ktorú sa vzťahuje zmluvná pokuta. Na náhradu škody, ktorá vznikla neskôr, je poškodený oprávnený do výšky zmluvnej pokuty podľa § 373 a nasl. OBZ. Ak by aj zmluvná strana odstúpila od zmluvy, nie je tým dotknutý nárok druhej zmluvnej strane na zaplatenie zmluvnej pokuty.

V zmysle judikatúry Slovenskej republiky vyplýva, že pre posúdenie, či jednej zmluvnej strane vzniklo právo na zmluvnú pokutu je rozhodujúce nielen to, že druhá zmluvná strana skutočne porušila svoje povinnosti, ktoré jej zo zmluvy vyplývali, ale aj či tým zavinila omeškanie napr. so zhotovením diela, teda či porušenie bolo príčinou toho, že oprávnená zmluvná strana nemohla dielo dokončiť v dohodnutom termíne a v danom rozsahu.

Obchodný zákonník upravuje zmluvnú pokutu na princípe objektívnej zodpovednosti. Ide však o úpravu dispozitívnu, preto účastníci obchodného záväzkového vzťahu majú možnosť upraviť podmienky vzniku povinnosti platiť pokutu odchyľne a dohodnúť sa na uplatnení princípu zavinenia. Napríklad pri plnení zo zmluvy o dielo podľa OBZ objednávateľ, ktorý nevyužil právo odstúpiť od zmluvy, je povinný prevziať dielo, aj keď je odovzdané oneskorene. Z hľadiska vzniku práva objednávateľa na dohodnutú zmluvnú pokutu za omeškanie zhotoviteľa s dokončením diela nemožno však prevzatie oneskorene zhotoveného a odovzdaného diela považovať za dohodu o zmene zmluvne dohodnutého termínu zhotoveného diela (rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. Zn. M Obdo V 5/2003. ZSP 60/2005).

Úrok z omeškania nie je ako zmluvná pokuta zabezpečovacím prostriedkom, ale tvorí príslušenstvo pohľadávky. Úrok z omeškania na rozdiel od zmluvnej pokuty nie je potrebné v obchodnej zmluve dojednať, pretože sa stáva súčasťou pohľadávky automaticky, ak dlžník plní svoju pohľadávku oneskorene. V zmluve je však potrebné písomne dojednať úrok nad rámec percentuálnej sadzby uvedenej v zákone. Úrok z omeškania je osobitne upravený v § 369 a nasl. OBZ a to tak, že ak je dlžník v omeškaní so splnením peňažného

záväzku alebo jeho časti, vzniká veriteľovi, ktorý si splnil svoje zákonné a zmluvné povinnosti, právo požadovať z nezaplatenej sumy úroky z omeškania vo výške dohodnutej v zmluve, a to bez potreby osobitného upozornenia. Ak výška úrokov z omeškania nebola dohodnutá, dlžník je povinný platiť úroky z omeškania v sadzbe, ktorú ustanoví Vláda Slovenskej republiky nariadením.

Ak záväzok z obchodnej zmluvy vznikol pred 31.01.2013, výška úrokov z omeškania sa riadi podľa predpisov občianskeho práva účinných k 31.01.2013 a to aj za dobu omeškania po tomto dátume. Takto stanovená výška úrokov vyplýva z nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 87/1995 Z.z.. Ak záväzok zo zmluvy o dielo vznikol po 31.01.2013, výška úrokov z omeškania sa riadi podľa nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 21/2013 Z.z.. Podľa tohto nariadenia sa sadzba úrokov z omeškania sa rovná základnej úrokovej sadzbe Európskej centrálnej banky platnej k prvému dňu omeškania s plnením peňažného záväzku zvýšenej o osem percentuálnych bodov; takto určená sadzba úrokov z omeškania platí počas celej doby omeškania s plnením peňažného záväzku (pre porovnanie sa sadzba úrokov z omeškania podľa nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 87/1995 Z.z. rovná základnej úrokovej sadzbe Európskej centrálnej banky platnej k prvému dňu omeškania s plnením peňažného záväzku zvýšenej o päť percentuálnych bodov). Namiesto úrokov z omeškania podľa sadzby určenej podľa predchádzajúcej vety, môže veriteľ požadovať úroky z omeškania v sadzbe, ktorá sa rovná základnej úrokovej sadzbe Európskej centrálnej banky platnej k prvému dňu príslušného kalendárneho polroka omeškania zvýšenej o deväť percentuálnych bodov; takto určená sadzba úrokov z omeškania sa použije počas celého tohto kalendárneho polroka omeškania. Ak však veriteľ požaduje úroky z omeškania určené takto, použije sa tento spôsob určenia úrokov z omeškania počas celej doby omeškania.

V danej súvislosti je potrebné spomenúť, že ak ako dlžník vystupuje subjekt verejného práva (napr. verejná vysoká škola, štátna nemocnica a pod.), ten musí v zmysle § 369 ods. 2 OBZ platiť úroky v zmysle už spomínaného nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 21/2013, ergo subjekt verejného práva má stanovenú minimálnu výšku úrokov z omeškania. Raritou sa stalo aj to, že dlžníkovi bolo stanovené aj právo na paušálnu náhradu nákladov spojených s uplatnením jeho pohľadávky, a to bez potreby osobitného upozornenia. Výška paušálnej náhrady nákladov spojených s uplatnením jeho pohľadávky bola stanovená na 40,- EUR jednorazovo a to bez ohľadu na dĺžku omeškania.

Súbeh zmluvnej pokuty a úroku z omeškania zákon nevylučuje. Zmluvná pokuta môže byť tak isto určená percentuálnym vyjadrením z dlžnej sumy za dobu omeškania. Zákon nevylučuje možnosť dojednania výšky zmluvnej pokuty či spôsobu jej určenia percentuálnou

sumou za každý deň či mesiac, rok omeškania s platením peňažného záväzku (rozsudok Najvyššieho súdu ČR, sp. Zn. 32 Odo 849/2002).

Ako sme už uviedli, zmluvná pokuta je jedným z druhov zabezpečovacích prostriedkov a úrok z omeškania tvorí príslušenstvo každej pohľadávky. Z uvedených rozdielov právnej úpravy zmluvnej pokuty a úrokov z omeškania, ako aj z toho, že Občiansky zákonník neobsahuje žiadnu právnu úpravu o súbehu týchto majetkových sankcií, a napokon aj z toho, že ide o dva rôzne právne inštitúty (zmluvná pokuta je zabezpečovacím prostriedkom a úrok z omeškania zákonným dôsledkom omeškania), vyplýva, že ak si účastníci záväzkového vzťahu dojednávajú pre prípad omeškania so splnením peňažného záväzku, napríklad zaplatenie nájomného, zmluvnú pokutu, je dlžník povinný v prípade omeškania so splnením uvedeného záväzku zaplatiť veriteľovi dojednanú zmluvnú pokutu a okrem toho aj úrok z omeškania v zmysle ustanovenia § 517 OZ. Porušenie tejto povinnosti je tak sankcionované dvakrát (HORVÁTH, E. 2010). Obdobne by sa preto malo postupovať aj v prípade, ak sa v zmluve podľa OBZ dohodne aj zmluvná pokuta a aj úrok z omeškania, alebo len zmluvná pokuta, pretože úprava OZ k OBZ je úpravou *lex generalis* k *lex specialis* a OBZ takýto súbeh nevylučuje. Pre dojednanie samotnej zmluvnej pokuty však musí byť vždy jasné, ktoré porušenie povinnosti, ergo ktorý záväzok zmluvnej strany, je ňou zabezpečený. Dojednanie o zmluvnej pokute je neplatné, ak nevznikol platne záväzok, ktorého splnenie má byť zmluvnou pokutou zabezpečené (rozsudok Najvyššieho súdu ČR, sp. Zn. 33 Odo 330/2002).

Literatúra

HORVÁTH, E. 2010. *Judikatura vo veciach zabezpečenia záväzkov*. 1. vyd. Bratislava : IURA EDITION, spol. s. r. o.. 2010. 36 s. ISBN 978-80-8078-313-6

LAZAR, J. 2002. *Zabezpečenie pohľadávok a ich uspokojenie, Sicherung von forderungen und deren befriedigung*. 1. vyd. Bratislava : IURA EDITION, spol. s. r. o.. 2002. 29-30 s. ISBN 80-89047-54-8

Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 87/1995 Z.z., ktorým sa vykonávajú niektoré ustanovenia Občianskeho zákonníka

Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 21/2013 Z.z. ktorým sa vykonávajú niektoré ustanovenia Obchodného zákonníka v znení neskorších predpisov

Rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. Zn. M Obdo V 5/2003. ZSP 60/2005

Rozsudok Najvyššieho súdu ČR, sp. Zn. 32 Odo 849/2002

Rozsudok Najvyššieho súdu ČR, sp. Zn. 33 Odo 330/2002

Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov

Kontaktné údaje:

JUDr. Viktor Hromada

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

Inštitút fyzioterapie, balneológie a liečebnej rehabilitácie

Rázusova 14

921 01 Piešťany